

Cezayir Üniversitesi III Uluslararası İlişkiler
Araştırmaları ve Çalışmaları Laboratuvarı Başkanı
Prof. Dr. Smail Debeche

"ABD'nin Akdeniz atağına karşı Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır stratejik ittifak kurmalı"

İngiltere York Üniversitesi'nden siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında doktora derecesi (1987), ayrıca Fransa Lyon'daki Uluslararası Pedagojik Çalışmalar Merkezi (C.E.P.E.C) Craponne, (1993) ve Kiel Almanya'da Christian Albrechts Üniversitesi Siyaset Bilimi Enstitüsü'nden Ulusal Güvenlik Sertifikası'na (1994) sahiptir. Demokrasi, iç politika, güvenlik, ekonomi, kültür, strateji ve uluslararası konularda, özellikle Akdeniz bölgesi, Afrika sorunları, Arap Dünyası, Mağrip ve Avrupa, Arap - Çin ilişkileri, Çin - Afrika ilişkileri hakkında çeşitli dergilerde ve gazetelerde makaleler yazdı ve sık sık ulusal ve uluslararası seminerlerde çeşitli bildiriler sundu. Cezayir-Çin Dostluk Derneği (ACFA) Başkanı ve Cezayir Batı Sahra Halkı Dayanışma Komitesi (CNASPS) üyesidir. Yayınlanmış 11 kitabı bulunmaktadır.

"Batılı Büyük Güçler, Akdeniz Bölgesi'ndeki Batılı olmayan ülkelerin aleyhine Akdeniz'i sömürgeci kampanyalarında ve stratejik boyutlarda yoğun bir şekilde kullanmışlardır. Amerika dışında hiç kimse, herhangi bir saldırgan askeri eylemden kazançlı çıkmayacaktır. Amerika Irak işgalinde kazandı, Suriye'ye karşı tutumuyla kazandı, Libya'da kazandı. Bu yüzden her ülke bunu ciddiye almalı, özellikle de daha fazla işbirliği yapması gereken Akdeniz bölgesindeki ülkeler. Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır, tüm bu ülkeler stratejik müttefik olmalı ve birbirleriyle çatışmak yerine daha fazla uzlaşma içinde olmalılar. Akdeniz ülkelerinin en önemli sorunu olan petrol ve doğalgazın çıkarılması konusu ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Bu sorunlar, bu ülkeler arasında savaş ya da çatışma konusu haline getirilmemeli siyasi olarak çözümlenmelidir; aksi takdirde sonunda kazanan Amerika ve Avrupa ülkeleri olacaktır."

Cezayir Üniversitesi III Uluslararası İlişkiler Araştırmaları ve Çalışmaları Laboratuvarı Başkanı Prof. Dr. Smail Debeche, Işıkgün Akfırat'ın sorularını yanıtladı.

Son yıllarda askeri ve siyasi strateji metinlerinde, Akdeniz'den giderek daha fazla bahsedildiğini görüyoruz. Akdeniz'in dünya jeopolitiği açısından önemini nasıl görüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Son 15 yılda Suriye ve Libya'dan başlayarak yaşadığımız krizlerin çoğu, hatta Mali'ye müdahale bile Akdeniz bölgesinde meydana geldi. Akdeniz, her zaman büyük güçlerin, en çok kimin kazanacağı konusunda savaştığı stratejik açıdan önemli

bir bölge olmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında, Batı'nın sömürgeci olan Akdeniz ülkeleri, bölge insanlarının canı pahasına sömürgeci savaşa katılmaya zorlandı. Fransız sömürgeciliği altındaki Cezayir, İngiltere, Fransa ve ABD'nin Almanya'ya karşı askeri saldırılarında bir askeri üs olarak görev yaptı. Bir devlet olarak uzun ve zengin bir tarihe ve Fransa'nın dört katından daha büyük bir alana sahip olan Cezayir, Fransa'nın Akdeniz sınırlarının neredeyse iki katı kadar uzun Akdeniz kıyısıyla, Fransız topraklarının bir parçası olarak kabul edildi.

Bu yıl Türkiye'de gerçekleşen NATO protestolarından biri.
(TGB, 2023)

Batılı Büyük Güçler, Akdeniz Bölgesi'ndeki Batılı olmayan ülkelerin aleyhine Akdeniz'i sömürgeci kampanyalarında ve stratejik boyutlarda yoğun bir şekilde kullanmışlardır. NATO, Türkiye'yi Irak'ta (2003) ve 2011'den bu yana Akdeniz bölgesinde nifak tohumları ekmek için kullandı ve bu da Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin başlamasına neden oldu. NATO, Türkiye'nin güvenliğine hizmet etmemektedir; Avrupa'ya ve ABD'ye hizmet etmektedir. Buna karşılık, Türkiye'deki istikrarsız bir durum, İslam ülkelerinin zayıflaması ve dolayısıyla İsrail karşıtı ülkelerin de zayıflaması anlamına geliyor. Ayrıca Batı, Türkiye gibi bir ülkenin bölgede, özellikle de Akdeniz bölgesinde lider bir ülke olmasına asla rıza göstermeyecektir.

Son gelişmelere göre büyük resimde, Akdeniz'in şu anda Batı stratejisinde önemli hale gelmesini neye bağlıyorsunuz? Doğu Akdeniz'de jeopolitik çatışmaya dahil olan devletler hangileridir?

Prof. Dr. Smail Debeche: İngiltere'nin son gelişmelerde kilit bir devlet olduğunu düşünüyorum. İngiltere, Doğu Akdeniz'deki durum ile çok fazla iç içe geçmiş durumdadır. Bildiğiniz gibi, Yunanistan'ın, büyük bir kısmıyla birlikte, Ortadoğu'nun ve sözde İsrail devletinin üzerinde üstünlükleri var. Bu da İngiltere'nin bölgedeki kararların alınmasında büyük bir etken olduğu anlamına geliyor.

İkinci neden, İsrail'in ABD ve bazı Avrupa ülkeleriyle işbirliği yaparak Türkiye'nin Akdeniz'de nüfuz sahibi olmasını engellemeye çalışmasıdır. Çünkü Türkiye Akdeniz'de büyük bir güç haline gelirse, İsrail için tehlike ortaya çıkacaktır ve özellikle şimdi Türkiye uyanmış ve Batı'nın taktikleri karşısında alarma geçmiştir. Türkiye, Batı'nın çevrelemesinden çıkmaya başladı. Önümüzdeki birkaç yıl içinde Türkiye'nin Suriye, Akdeniz ülkeleri, Arap ülkeleri, İran, Rusya ve Asya'daki birçok ülke ile daha olumlu ve daha işbirliği içinde olacağını görüyorlar. Bu, ABD ile bazı Avrupa ülkeleri ve özellikle bölgedeki İngiltere ve ABD müttefiklerinin Akdeniz'de Türkiye'nin kuyusunu kazma eylemlerini tırmandıracağı anlamına geliyor.

ABD jeopolitik odağını Ortadoğu'dan Pasifik'e kaydırıldığını açıkladı. Ve bazıları bunu, ABD'den Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da daha sınırlı bir etki göreceğimiz anlamında analiz etti. Onlarla aynı fikirde misiniz? Bu değişimin bölgemizi nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Ukrayna krizi birçok şeyi değiştirdi. ABD ve Avrupa'nın dikkatini başka yöne çekti. ABD, Avrupa'ya Akdeniz bölgesindeki stratejik varlığını yönlendirmek için daha fazla baskı yapıyor. Şu anda Avrupa çok zayıf bir konumda. ABD tarafından yönlendiriliyorlar ve ona daha fazla bağımlı hale geldiler. ABD, Akdeniz ülkelerindeki varlığını sürdürmek için NATO ittifakını zorlamak ve politikalarını baltalayabilecek

herhangi bir ülkeye yaptırım uygulamak olan geleneksel politikasına geri dönüyor. Türkiye, Rusya ve Çin bu ülkeler arasında sayılabilir. Bu nedenle Rusya'nın ulusal sınırlarını, ulusal değerlerini ve nüfuzunu koruması ve güvence altına alması, Türkiye için bir kazanım ve çok kutuplu siyaset yerine tek taraflı siyaset olan Batı'nın dünya üzerindeki hâkimiyetini zayıflatmak için bir kazanç olacaktır. Türkiye'nin tek kutuplu bir sistemde kalmak yerine çok kutuplu siyasete sıcak bakması gerektiğini düşünüyorum çünkü tek kutuplu sistemde hiçbir ülke için kazanç yok. Bu yüzden Türkiye BRICS'in bir parçası olmalıdır ve Türkiye Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Çin ile daha fazla işbirliği yapmalıdır. Bu, Türkiye ekonomisini daha fazla destekleyecektir. Çünkü Türkiye ekonomisi şu anda yapısal olmaktan çok yapay, çünkü Türkiye'ye değil ABD'ye ait bankalar tarafından yönetiliyor ve yönlendiriliyor. Dolayısıyla, Türkiye bir an önce kendi varlığı için ciddi bir ekonomik temel oluşturmazsa, Türk ekonomisi her an tehdit altında olabilir. ABD'nin Türkiye'yi ekonomik olarak çökertmeye çalıştığında Türkiye'nin nasıl acı çektiğini gördük ve halen Türkiye'yi bu şekilde tehdit ediyorlar.

Türkiye artık kendine güvenebilirse, ekonomik cezalandırma Türkiye'yi 20 yıl önceki kadar ciddi etkilemeyecektir. İran'a uygulanan ekonomik ceza İran ekonomisini çökertmedi. İran bundan kurtuluyor. Türkiye, Rusya ve İran politikalarından dersler çıkarmalı ve Amerika ve Batı'dan daha bağımsız politikalar benimsemelidir.

6 Eylül 2022, Pekin'de düzenlenen BRICS Parlamento Forumu.
(Xinhua, 2022)

Hem Akdeniz siyasetinde hem de Güney Afrika siyasetinde yükselen bir devlet olarak Cezayir'in rolüne gelince, sizin de belirttiğiniz gibi BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Cezayir hükümetinin gündeminde olduğunu görüyoruz.

Prof. Dr. Smail Debeche: Cezayir her zaman bağlantısız bir politika izlemiştir. Bu, Batı ve Doğu ile, yani ABD ve Avrupa ile olduğu kadar Rusya ve Çin ile de ilişkilerin dengelenmesi anlamına gelmektedir. Elbette Avrupalılar ve Amerikalılar Cezayir'in kendi taraflarında

yer almasını tercih ediyor. Bu Cezayir tarafından hiçbir zaman benimsenmemiş ve benimsenmeyecek bir pozisyon. Cezayir bir kampa karşı diğerine bağımlı olmak istemiyor. Cezayir Cumhurbaşkanı Abdel Madrid Tabboune, Cezayir'in duruşunun tüm büyük güçlerle dostluk ve stratejik ilişkiler kurmak ve ulusal çıkarlar nereye götürürse oraya gitmek olduğunu sürekli olarak teyit etmektedir. Şimdilik ulusal politika BRICS'e entegre olmaya yönelikken, Cezayir'in ekonomik ilişkileri daha çok Avrupa Birliği ve ABD ile.

On yıllar boyunca Batı da Doğu gibi Cezayir'in konumuna göreceli bir anlayış göstermiştir. Ancak son zamanlarda, sömürgeci zihniyete sahip bazı Batılı aşırılık yanlılarının, tarafsız bir tutum sergileyen ve Ukrayna krizi de dahil olmak üzere bölgesel ve uluslararası krizlere çözüm arayan ülkeleri eleştirdiğini görüyoruz.

Şimdi Türkiye de BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmayı düşündüğünü açıkladı ve devletinizin üyelerinden biri, Cezayir'in de bu örgütlere katılmayı düşündüğünü açıkladı. Peki, çok kutuplu dünya gerçekliğini ve genel olarak Doğu Akdeniz'deki güçler dengesi üzerindeki etkisini göz önünde bulundurarak bu yeni yönelim hakkında ne düşünüyorsunuz ve Rusya ve Çin'in bu açıdan Akdeniz siyasetine daha fazla dahil olmasını nasıl görüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Cezayir, Avrupalıların ve Amerikalıların askeri saldırganlığına karşı Akdeniz'in güvenliği için bedel ödemiş bir ülkedir. Kaddafi'ye karşı yürütülen operasyona hepimiz şahit olduk. Cezayir, gaz platformuna ve Cezayir Sahrası'na yapılan terörist saldırılar dahil olmak üzere bedel ödemiştir. Maalesef Türkiye kullanıldı ki bu büyük bir hataydı. Cezayir her türlü müdahaleye karşıydı. Neyse ki Türkiye şu anda Cezayir ile uyumlu ve içişlerine karışmama temelinde bir askeri strateji konusunda Cezayir ile daha fazla işbirliği yapıyor.

Askeri müdahaleler Batılı ülkelerin geleneksel pozisyonlarını sürdürmelerine olanak sağlıyor. Amerika dışında hiç kimse,

herhangi bir saldırgan askeri eylemden kazançlı çıkmayacaktır. Amerika Irak işgalinde kazandı, Suriye'ye karşı tutumuyla kazandı, Libya'da kazandı ve dışarıda kalan ülkeler sadece bedelini ödediler. Bu yüzden her ülke bunu ciddiye almalı, özellikle de daha fazla işbirliği yapması gereken Akdeniz bölgesindeki ülkeler. Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır, tüm bu ülkeler stratejik müttefik olmalı ve birbirleriyle çatışmak yerine daha fazla uzlaşma içinde olmalı. Akdeniz ülkelerinin en önemli sorunu olan petrol ve doğalgazın çıkarılması konusu ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Bu sorunlar, bu ülkeler arasında savaş ya da çatışma konusu haline getirilmemeli siyasi olarak çözümlenmelidir; aksi takdirde sonunda kazanan Amerika ve Avrupa ülkeleri olacaktır.

Peki ya Kuşak ve Yol Girişimi? Özellikle Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki önemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu girişimin bölgeye ne sunduğunu düşünüyorsunuz ve bölge bu girişimin karşılığında ne sunabilir?

Prof. Dr. Smail Debeche: Bildiğiniz gibi, Akdeniz'in güney kıyıları daha uzundur ve Türkiye, Suriye, Filistin, Mısır, Libya, Cezayir ve Fas ile çevrilidir. Bu, güney bölgesinin Asya, Afrika ve Atlantik Okyanusu'na açıldığı için daha stratejik noktalara sahip olduğu anlamına geliyor. Yani bu ülkeler bir araya gelmeli ve bölgedeki büyük güçlerin varlığı için politikalar dayatmalıdır. Amerika bu bölgeye 6,000 kilometre uzaklıktadır. Amerika'nın bu bölgedeki varlığı neden bu ülkelerin mutabakatı ile kontrol edilmiyor, bunu anlamıyorum.

28 Haziran ve 30 Haziran 2022 tarihlerinde İspanya'nın başkenti Madrid'de düzenlenen NATO zirvesi öncesi, şehirde gerçekleşen NATO karşıtı protesto. (BJ Review, 2022)

Bölgesel güçleri kontrol altına almak amacıyla Batı'dan gelen baskıyı göz önünde bulundurarak, Kuşak ve Yol Girişimi'nin bölge ülkelerinin gelişmesi için gerekli bağımsız politikalar ve alternatif yollar için daha fazla alan sağlayabileceğini düşünüyor musunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Evet, Cezayir bunun için bir modeldir. Cezayir limanların, otoyolların, demiryollarının ve temeli oluşturan yasa ve yönetmelikler için bir yapı oluşturdu. Cezayir, Çin ile işbirliği için bir üs ve bir modeldir. Çin ile Cezayir son üç ayda iki stratejik işbirliği anlaşması imzaladı. Bu da Çin'in Cezayir'i ciddi bir ekonomik ortak olarak gördüğü anlamına geliyor. Bu yüzden

Cezayir BRICS'e dahil olmayı talep eder etmez Çin bunu kabul etti ve Cezayir'i memnuniyetle karşıladı. Bu nedenle Cezayir, Çin ile işbirliği için bir model ve Afrika'da bir kapı anlamına geliyor.

Bildiğiniz gibi Batı Afrika'ya, Güney Afrika'ya ve Doğu Afrika'ya giden otoyollarımız var. Bunun, Cezayir ve Çin arasındaki işbirliğinin, özellikle de Cumhurbaşkanı Abdelmadjid Tebboune'un yakında Çin'e yapacağı ziyaretten sonra üç katlanacağını düşünüyorum. Hem Çin'i hem de Rusya'yı ziyaret edecek. Fransa'yı da ziyaret edecek. Bu, sadece bir kampa ya da diğer kampa gitmek yerine uluslararası siyaseti her zaman dengelediğimiz anlamına geliyor.

ABD'nin Washington'da düzenlenen ABD-Afrika Liderler Zirvesi'nde, Afrika devletlerine karşı savaş yanlısı olmak, onlara parmak sallamak yerine daha olumlu davrandığına tanık olduk. Bu, Afrika'yı rahatlatmaya çalışmak gibiydi. ABD'nin Akdeniz ve Kuzey Afrika politikaları konusunda değerlendirmeniz nedir? Kısa süre önce ABD, CAATSA yaptırımları konusunda Cezayir ile ilgili "uluslararası ilişkilerinize saygı duyuyoruz" demek zorunda kaldı. Şimdi Afrika devletlerine karşı daha dikkatli ve temkinli bir yaklaşım görüyorsunuz, bununla ilgili olarak onların yaklaşımını ve Afrika devletlerinin pozisyonlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: ABD her zaman böyledir. Hükümetler bir araya geldiğinde dayanışma, dostluk vb. kavramlardan bahsederek resmi yaklaşımlarını kullanıyorlar, ama aynı zamanda Cezayir dahil olmak üzere Afrika ülkelerinin politikalarını baltalamak için bazı sivil toplum kuruluşlarını kışkırtıyorlar. 27 senatör, Rusya ile askeri işbirliği konusunda Cezayir'e karşı imza attı ve Avrupa Parlamentosu da aynısını yaptı. Sözde insan hakları konusunda bir açıklama yaptılar. Bu, iki yüzleri olduğu anlamına gelir; resmi yüz: "Evet, evet, bizler arkadaşız, işbirliği içindeyiz, size saygı duyuyoruz". Aynı anda da "Biz değildik; bu başka bir hükümet dışı kuruluş; bunu yapmayız" derler. Ancak Akdeniz ve Afrika ülkelerinin ve halklarının artık Avrupa ve ABD konusunda eskisi gibi olmadıklarının farkındalar. Bildiğiniz

gibi, 15 Afrika ülkesinde halk, her gün Batı etkisine karşı gösteriler düzenliyor ve Rusya ve Çin ile daha fazla işbirliği istiyor. Bu, daha önce sahip oldukları mutlak gerçeğin artık resimde görünmediği anlamına geliyor. Belki de bu yüzden Amerika, Washington'da bir araya geldiklerinde görüldüğü gibi, Afrika hükümetlerine karşı daha yatıştırıcı politikalar güdüyor.

Son soru; ABD ve Avrupa'nın Akdeniz meselelerinde çıkarlarının tamamen örtüştüğünü görüyor musunuz, yoksa Avrupa ülkelerinin ABD'nin Akdeniz politikasından bazı sapmalarını bekleyebilir miyiz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Avrupada ABD'ye yönelik iki tür yaklaşım var. Resmi olmayan yaklaşım, özellikle Fransa, İtalya ve Almanya gibi ülkelerde büyük ölçüde ABD karşıtı politika ve stratejidir. Avrupa'nın, çıkarları için değil, ABD'nin kendi Büyük Güç misyonu için kullanıldığını görüyorlar. Bazıları, Amerika'nın stratejik çıkarlarını ilerletmek için Avrupa'yı kullandığını savunuyor. Resmi olarak, Avrupa Birliği Konseyi tarafından ileri sürülen bağımsız Avrupa fikri hızla kaybolmakta ve yerini ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Marshall Planı'na dayanan geleneksel Avrupa politikasına bırakmaktadır. Ukrayna krizi böyle bir Avrupa varsayımını ve yaklaşımını doğruladı. Fransa ve Almanya gibi etkili Avrupa ülkeleri kendilerini ABD'den ayırmaya çalışıyorlar, ancak henüz niyetlerini eyleme geçirmedi. 🌸